

Kyrkan och bekännelsen

Enligt den Augsburgska bekännelsens sjunde artikel är kyrkan ”de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas” (Svenska kyrkans bekännelseskriterier, SKB, s. 59). Denna berömda definition åberopar sig uttryckligen på Skriftens ord: *”en tro, ett dop, en Gud, som är allas Fader...”* (Ef. 4:5). De lutherska reformatörerna var övertygade om, att kyrkans sanna enhet förutsatte enighet i den bibliska bekännelsen. I vår tid däremot har läropluralismen allmänt accepterats också i de till namnet lutherska kyrkorna – med några få undantag. I denna tidskrift har vi många gånger hävdat, att det är omöjligt för bekännelsetroga lutheraner att stanna kvar inom en luthersk kyrka, som inte längre i praktiken håller fast vid sin bekännelse. I denna artikel skall frågan om bekännelsens ställning inom den lutherska kyrkan behandlas.

Under reformationstiden var lösenordet: Skriften allena! Luther ville inte veta av några mänskliga traditioner över eller vid sidan av Bibeln. Han förkastade därför den romerska kyrkans traditioner bestående av påvliga dekret m.m. Även kyrkofäderna och de fornkyrkliga konciliebesluten måste granskas utifrån Skriften allena. Luther utgick ifrån, att Bibeln innehåller en klar och entydig lära, som är begriplig för var och en. Men otron fördunklar Guds Ord genom att den inte vill se och tro vad som verkligen står skrivet. Därför har många obibliska tolkningar av Skriften uppstått. Men dessa falska tolkningar har ingen hemorts rätt i kyrkan. De ändrar inte det faktum, att Bibeln i sig själv är tydlig och klar. Vad är då bekännelsen? Det är den kristna kyrkans svar på Guds Ord. De kristna skall bekänna sin tro inför världen. Så kom

den Augsburgska bekännelsen till som en bekännelse av den bibliska sanningen inför kejsaren och den församlade riksdagen år 1530. Man inledde också bekännelsen med ett citat ur psaltaren: *”Jag vill tala om dina vittnesbörd inför konungar, och jag skall icke komma på skam”* (Ps. 119:46).

Bekännelsen måste alltid stämma överens med Guds Ord. En bekännelse som på något sätt går utöver Bibeln eller står i strid med Bibeln är inte en sann kristen bekännelse. Särskilt i tider då den kristna tron förnekas är det viktigt, att den kristna kyrkan klart och tydligt bekänner Bibelns sanning. Denna viktiga uppgift sammanfattades i Konkordieformeln på följande sätt:

För att bevara den rena läran och bibehålla en fast grundad och Gud behaglig endräkt i kyrkan är det nödvändigt att icke blott rätt driva den sunnda läran, utan även tillbakavisa dem, som motsäger den och lär annorlunda. 1 Tim. 3, Tit. 1. Ty trogna herdar bör, som Luther säger, dels föra sina får på bete och föda dem, dels skydda dem för ulvarna, så att de tar sig till vara för främmande röster, Joh. 10, och skiljer det kostbara från det värdelösa, Jer. 15. (SKB, s. 545)

Den evangelisk-lutherska kyrkan har alltid betraktat bekännelseskriterierna som en norm hämtad ur Guds Ord. De lutherska prästerna var alltifrån reformationstiden förpliktigade att lära i enlighet med bekännelsen därför att denna stämmer överens med Bibeln. Senare har bekännelsen i allmänhet förlorat denna ställning i de till namnet lutherska kyrkorna. Man har behållit bekännelsen som ett värnadsfullt historiskt dokument, men frisagt sig från den som bindande. Präster och biskopar har i praktiken kunnat förneka bekännelsens huvudstycken och ändå ha kvar sina ämbeten. Men man har då endast till namnet kvar den lutherska bekännelsen.

En luthersk kyrka som menar allvar med sin bekännelse måste vara övertygad om, att bekännelsen i allt stämmer med Skriftens lära. Att ha kvar bekännelsen ”i den mån den stämmer överens med Guds Ord” innebär detsamma som att avskaffa bekännelsen. Var och en kan då göra förbehåll för det som inte passar, och bekännelsen blir meningslös.

Vi kan t.ex. tänka oss någon som säger: ”Jag tror att Kristus är uppstånden i den mån det stämmer överens med Bibeln.” En sådan bekännelse är minst sagt underlig. Följdfrågan måste bli: Vad lär då Bibeln om Kristi uppståndelse? En god bekännelse måste vara tydlig och klar. Den får inte innehålla några tvetydigheter eller oklarheter. Inom den ekumeniska rörelsen har det blivit vanligt att försöka åstadkomma bekännelseformuleringar som är så vaga och mångtydiga, att kyrkor med olika trosuppfattningar ändå skall kunna skriva under. Men därmed uppnår man ingen gemensam bekännelse i biblisk mening. Man försöker bara att dölja den verkliga oenigheten bakom skickliga och vackra formuleringar.

De lutherska bekännelseskrifterna däremot är noga med att undvika all falsk enighet. Bekännelseskrifternas författare, Luther, Melancton, Martin Chemnitz m.fl., ville framför allt framhålla Bibelns klara och tydliga lära som ett vittnesbörd inför världen. Och för att den bibliska läran skulle framträda klart och tydligt måste också villfarelsen avslöjas. Ett ja till sanningen innebär alltid ett nej till lögnen. Så avslutas t.ex. varje artikel i den Augsburgska bekännelsen med ett fördömande av dem som lär annorlunda. Just detta är i vår tid en stor anstöt för många. Man menar att det är kärlekslöst och okristligt att förkasta och fördöma den falska läran och dess anhängare. Men man glömmer då, att Jesus själv gjorde på detta sätt och att Nya testamentet ger oss tydliga anvisningar om detta förfarande. Paulus skriver: *”Om någon förkunnar evangelium för er i strid mot vad ni har undfått, så vare han förbannad”* (Gal. 1:9). Och Jesus sade: *”Ve er, ni blinda ledare...”* (Matt. 23:16), *”Den som förför en av dessa små som tror på mig, för honom vore det bättre att en kvarnsten hängdes om hans hals och han sänktes ned i havets djup. Ve världen för förförelsens skull...”* (Matt. 18:6 f.). *”Tag er till vara för falska profeter”* (Matt. 7:15). Orsaken till dessa stränga ord är, att villfarelsen alltid för bort ifrån tron. Bakom lögnen står djävulen, och det är därför kampen mot den falska läran måste föras på det kompromisslösa sätt som bekännelseskrifterna visar.

Ytterligare några citat ur Konkordieformeln får belysa, hur man inom den äldre lutherska kyrkan betraktade bekännelsens ställning.

Genom den Allsmäktiges särskilda nåd och barmhärtighet har läran om de viktigaste huvudstyckena i vår kristna tro som under påvedömet genom människoläror och människostadgar gruvligen förmörkats, genom doktor Luther, salig och helig i åminnelse, blivit efter Guds ord renad och förklarad, varjämte de påvliga villfarelserna, missbruken och avgudatjänsten fått sitt vederbörliga straff. Denna reformation har av motståndarna ansetts som införandet av en ny lära... Därför har de kristna kurfurstarna... vid den stora riksdagen i Augsburg år 30 låtit uppställa och till kejsar Karl V överlämna en på Guds ord grundad bekännelse, vari de klart och utan omsvep kristligen bekänt, vad som i de evangeliska kyrkorna anses och lärs om de viktigaste huvudstyckena... Till denna kristna och i Guds ord fast grundade Augsburgska bekännelse ansluter vi oss härmed ännu en gång av hela vårt hjärta och håller fast vid dess enkla, klara och tydliga innehåll, såsom detta framgår av ordalydelsen, samt anser densamma som en ren, kristen trosbekännelse, vid vilken denna tids sanna kristna näst efter Guds ord bör hålla sig. (SKB, s. 540 f.)

Men hur ställde man sig, när olika lutherska kyrkor sinsemellan blev oeniga, trots att samtliga åberopade sig på Bibeln och den Augsburgska bekännelsen? Problemet är aktuellt även idag, då det finns vissa läromotsättningar även bland de konfessionella lutherska kyrkorna. Det svar som Konkordieformeln ger är att man skall hålla sig till den kyrka, som lär Guds Ord i all dess renhet. När det uppstått stridigheter i lärofrågor måste man noga pröva utifrån Bibeln vad som är den rätta läran.

Men ehuru den kristna läran i denna bekännelse i huvudsak – fränsett vad som skett från papisternas sida – förblivit oantastad, så kan likväl icke förnekas, att några teologer avvikit från en del av denna bekännelses höga och viktiga artiklar och antingen icke riktigt fattat deras innebörd eller icke hållit fast därvid, ja, kanske även företagit sig att i dem inlägga en främmande mening, allt under det att de föregivit sig vara anhängare av den Augsburgska bekännelsen och velat stödja sig på och berömma sig av densamma. Härigenom har svåra och fördärvliga splittringar uppstått i de rena evangeliska kyrkorna, liksom ju även under de heliga apostlarnas livstid fruktansvärda villfarelser uppstod bland

dem, som ville kallas kristna och berömma sig av Kristi lära, så att somliga ville bli rättfärdiga och saliga genom lagens gärningar, Apg. 15, andra förnekade de dödas uppståndelse, 1 Kor. 15, och andra åter icke trodde, att Kristus var sann evig Gud. Mot dessa måste de heliga apostlarna skarpt uppträda i sina predikningar och skrifter, ehuru på den tiden villfarelser i så viktiga frågor och allvarlig strid därom icke kunde avlöpa utan att väcka svår anstöt både hos de otrogna och hos de i tron svaga. På samma sätt gläder sig i våra dagar våra motståndare papisterna över de söndringar, som uppstått bland oss, i den okristliga och fåfänga förhoppningen, att dessa oenigheter skulle lända den rena läran till slutlig undergång. De i tron svaga åter tar anstöt därav, i det att somliga tvivlar på att den rena läran skulle under så stora söndringar finnas bland oss, och andra icke vet, till vilket parti de i fråga om de omstridda artiklarna skall ansluta sig. De uppkomna stridigheterna utgör nämligen icke, såsom somliga menar, blott ordstrider och inbördes missförstånd, så att den ena parten icke tillräckligt förstår den andras mening, och striden sålunda består blott i några få oviktiga ord, utan striden gäller stora och viktiga ting av den art, att de villfarandes mening icke kan eller bör tålas i Guds kyrka och än mindre urskuldats och negligeras.

Fördenskull är det ett nödvändigt krav, att dessa omstridda artiklar med stöd av Guds ord och andra tillförlitliga skrifter så förklaras, att var och en, som förstår det, som hör den kristna tron till, må kunna beträffande de omstridda frågorna se, vilken mening som står i överensstämmelse med Guds ord och den kristna Augsburgska bekännelsen och vilken som icke gör det, och alla rättsinniga kristna, för vilka sanningen är dyrbar, må akta sig och taga sig till vara för de villfarelser och fördärvliga meningar, som uppstått. (SKB, s 541 f.)

Bekännelseskrifternas egen utgångspunkt är alltså, att varje kristen utifrån Guds Ord kan och bör avgöra, vad som är den bibliska läran. I den katolska kyrkan var och är detta en omöjlig utgångspunkt. Man räknar där inte med Bibeln som en klar och tydlig bok, som varje kristen kan ha som norm för bedömande av läran. Istället för Skriften allena måste man ha påvens läroämbete som yttersta auktoritet. Men därmed har man satt en mänsklig auktoritet över Bibeln. Luther menade, att detta i grunden är svärmeri. När man tror att Gud uppenbarar sig vid sidan av Guds Ord – antingen genom något slags inre ljus eller genom ett yttre ämbete – så är det inte Guds Ande som talar. I

Schmalkaldiska artiklarna skriver Luther:

Med ett ord vidlåder svärmeriet Adam och hans barn från världens begynnelse till dess slut, enär det inplantas och inympas som ett gift i dem av den gamle draken. Det är också ursprunget och drivkraften till allt kätteri, även till påvedömet och muhammedanismen. Därför bör vi ovillkorligen hålla fast därvid, att Gud vill handla med oss människor blott genom sitt yttre ord och sakrament. Men allt som utan detta ord och sakrament prisas såsom ande, det är av djävulen. (SKB, s. 334)

Denna kritik drabbade inte bara den katolska kyrkan utan också – vilket framgår av namnet – de s.k. svärmarna. Dessa utgjordes huvudsakligen av baptister och sådana som förnekade närvaron av Kristi kropp och blod i nattvarden, sakramentssvärmarna. När baptisterna – eller rättare sagt anabaptisterna, omdöparna eller vederdöparna – förkastade barndopet och läran om pånyttfödelsen genom dopet, ställde de sig själva vid sidan av Skriften och visade sig därigenom vara svärmare. Istället för att utgå från dopbefallningen, som uttryckligen gäller alla människor – även barnen – kom baptisterna med argument utifrån förnuftet: barnen kan inte tro, vatten kan inte frälsa, de små barnen kan inte ha någon synd osv. Mot detta framhöll Luther Skriften:

På samma sätt gör vi nu också i fråga om barndopet. Barnet bär vi fram i den tanken och förhoppningen, att det tror, och ber, att Gud måtte förläna det tro; men det är icke därför vi döper det, utan blott och bart emedan Gud har befallt det. Varför det? Emedan vi vet, att Gud icke ljuger. Jag och min nästa, korteligen alla människor, må taga fel och bedra, men Guds ord kan icke taga fel. (SKB, s. 480)

I princip upphäver man Skriftens auktoritet, när man låter förnuftsargument gälla mer än Skriftens klara ord. Skall man då inte använda sitt av Gud givna förnuft? Jo, men inom de gränser och på det sätt Gud har bestämt. Den lutherska bekännelsen utgår från, att Guds Ord alltid har rätt, även när det synes strida mot förnuftet. I alla tider har det funnits människor, som inte velat acceptera denna utgångspunkt. Men när man har varit konsekvent har man också förkastat Bibelns huvudläror om Treenigheten, Kristi

Gudom, Kristi död för hela världens synd och Hans kroppsliga uppståndelse och himmelsfärd. Ty allt detta synes ju strida mot förnuftet. Det förutsätter att Gud på ett särskilt sätt ingripit och gjort under. Men just denna tro är den kristna kyrkans grund. Den utgår från Guds allmakt och litar på, att Gud har gjort just de under som Bibeln omvittnar. Även om vårt förnuft aldrig kan förstå Treenighetens mysterium eller försoningens hemlighet, så tror vi att Gud är större än vårt förnuft och att vi en gång i himmelen skall få klarhet i mycket som vi här på jorden inte kunde begripa. Den rätta användningen av förnuftet är, att vi brukar det inom områden som teknik, vetenskap och politik. Ja, också inom teologin skall vi bruka förnuftet för att bättre kunna förstå Bibelns språk, geografi, historia osv. Men förnuftet får inte användas till att kritisera och ifrågasätta vad Gud säger i sitt ord.

Om man på allvar vill vara bekännelseetrogen måste man utgå från denna princip om Skriftens auktoritet över förnuftet. Överallt i bekännelseskriterierna möter vi denna självklara förtröstan på Guds Ords sanning. När lärofrågor behandlas hänvisar man alltid till vissa skriftställen som bevis för vad som är rätt. Enligt Luther får ingenting läras i den kristna kyrkan, som inte kan beläggas och bevisas med klara och tydliga bibelställen. Detta blev särskilt tydligt i striden mot sakramentssvärmarna. Zwingli och hans anhängare anförde en mängd argument mot Kristi kropps och blods närvaro i nattvarens bröd och vin. Dels var det förnuftsargument: Kristi kropp kan inte vara i brödet då den samtidigt är i himmelen på Faderns högra sida. Dels var det argument som gick ut på, att Bibelns ord om närvaron måste förstås symboliskt. Mot dessa argument upprepade Luther ständigt, att man måste utgå från Bibelns egna klara ord. När Jesus om brödet säger: *"Tag och ät. Detta är min lekamen."*, så måste vi tro att det är bokstavligen sant, eftersom det inte finns något i texten som tvingar oss att anta en symbolisk tolkning. Zwinglis förnuftsargument gjorde Luther mycket upprörd – de visade endast att Zwingli utgick från otrons sätt att resonera. När sedan Zwingli kom med en rad bibelställen som inte handlade om nattvarden och utgick från dessa

som stöd för sin symboliska tolkning fastslog Luther med skärpa, att man endast får utgå från de bibelställen, som verkligen handlar om den aktuella lärofrågan. I och med att Zwingli inte hade något bibliskt stöd för sin nattvardslära framstod han som en villolärare, trots att han i många andra lärofrågor lärde enligt Bibeln. Men Luther kunde inte ta emot Zwinglis uträkta hand som tecken på kyrkogemenskap och kristet broderskap, så länge Zwingli höll fast vid sin obibliska nattvardslära.

Bekännelseskriterierna ger på många ställen uttryck för samma stränga hållning. Ingen skall tillåtas att förkunna någon enda obiblisk lära i den lutherska kyrkan. I företalet till Konkordieboken står det:

Vår mening och avsikt har, såsom förut sagts, städse varit den, att i våra länder, områden, skolor och kyrkor icke någon annan lära skulle förkunnas och utbredas än den, som är grundad i den heliga Skrift och innehålls i den Augsburgska bekännelsen och dess rätt förstådda Apologi, och att intet, som strider däremot, skulle tillåtas. (SKB, s. 40)

Bekännelsens utgångspunkt är, att det är Jesus själv som befallt den kristna kyrkan att ingenting annat än Guds Ord får läras i församlingarna. Ja, kyrkan kännetecknas just av detta. att Guds Ord lärs rent och klart och sakramenten förvaltas rätt:

Men kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas. (Augustana art. 7, SKB, s. 59)

...vi säger, att denna kyrka verkligen finns, d.v.s. att den existerar såsom alla sant troende och rättfärdiga, som finns spridda över hela jordens yta. Och såsom kännetecknen tillägger vi den rena evangeliska läran och sakramenten. Och denna kyrka är i egentlig mening sanningens stödjepelare. Tv den bevarar evangeliet rent och fasthåller såsom Paulus säger, grunden, d.v.s. den sanna kunskapen om Kristus och tron. (Apologin, SKB, s. 178)

Ty ett barn på sju år vet numera, Gud vare lov, vad kyrkan är: hon är nämligen de heliga troende och ”fären, som höra sin herdes röst”. Ty barnen bedja så: ”Jag tror att det finnes en helig kristen kyrka.” Ty heligheten består icke i kyrkliga skrudar, tonsurer och andra ceremonier, som de utan stöd i den heliga Skrift uppdiktat,

utan i Guds ord och den rätta tron. (Luther i Schmalkaldiska artiklarna, SKB, s. 335)

Ty om han icke låter Ordet predikas och vara levande i våra hjärtan, så att man fattar det, så är det utan gagn, såsom det var under påvedömet... Därför är det icke heller någon kristlig kyrka. Ty där man icke predikar om Kristus, där är icke heller någon helig Ande, vilken kan skapa, kalla och församla den kristna kyrka, utan vilken ingen kan komma till Herren Kristus... Jag tror, att det på jorden finnes en liten hop eller församling av idel heliga under ett huvud, Kristus, kallad tillsammans genom den Helige Ande, i en tro, ett sinne och en kunskap, utrustad med mångahanda gåvor, dock endräktig i kärleken, utan partier och splittring. (Luther i stora katekesen, SKB, s. 448 f.)

Dessa vittnesbörd av kyrkans gamla lärare är icke, kristne läsare, här framställda, emedan vi hyser den övertygelsen att vår kristna tro vilar på mänsklig auktoritet. Ty den sanna saliggörande tron bör icke vara grundad på vare sig några gamla eller nya lärares ord inom kyrkan, utan endast och allenast på – såsom sin fasta grund Guds ord, som fått sin sammanfattning i profeternas och apostlarnas skrifter, vilka är de mest trovärdiga vittnen om den gudomliga sanningen... Därför hänvisar Konkordieboken envar till den heliga Skrift och den enkla katekesen. Var och en, som i en rätt enfaldig tro håller sig till deras enkla framställning, sörjer på bästa sätt för sin själ och sitt samvete och grundar sitt livs byggnad på en fast och orubblig klippa. Matt. 7:17, Gal 1, Ps. 119. (Konkordiebokens avslutning, SKB, s. 701 f.)

Av ovanstående citat från olika delar av bekännelseskriterierna framgår tydligt, att den gamla lutherska kyrkan genom sin bekännelse hänvisade till Skriften allena. Man ville vara en kyrka, som uteslutande byggde på Skriftens klara och tydliga ord. Därför betraktade man ingalunda den lutherska kyrkan som en ny kyrka. Nej, man var övertygad om att den lutherska kyrkan i motsats till påvedömet och svärmarna utgjorde den rätta fortsättningen på den apostoliska församlingen. Efter fornkyrkans tid tog villfarelsen mer och mer överhanden och den sanna kyrkan fanns då endast hos dem, som trots allt höll fast vid Guds Ord. Om detta skriver Melancton i Apologin:

Ty vi veta, att vad vi här framhållit står i överensstämmelse

med de profetiska och apostoliska skrifterna, med de heliga fäderna, Ambrosius, Augustinus och många andra och med hela Kristi kyrka, som fast och visst bekänner, att Kristus är vår försonare och rättfärdiggörare.

Man må icke genast anse, att den romerska kyrkan tror allt vad påven, kardinalerna, biskoparna eller några teologer och munkar framhåller... Ehuru sålunda påvarna och några teologer och munkar i kyrkan lärt, att vi genom våra gärningar och en del nya gudstjänstbruk, som fördunklat Kristi verk, förvärvar syndernas förlåtelse, nåd och rättfärdighet, och av Kristus gjort icke vår försonare och rättfärdiggörare, utan blott en lagstiftare, så har dock ständigt hos några gudfruktiga människor en rätt kunskap om Kristus funnits kvar. Vidare har Skriften förutsagt, att trons rättfärdighet på detta sätt skulle fördunklas genom människostadgar och gärningslära... Därför skall de fromma icke oroas i sina sinnen över att motståndarna, som ogillar vår lära, är så många. Det är lätt att bedöma, vilken ande som driver dem, ty i vissa punkter ha de förkastat en så uppenbar och klar sanning, att deras ogudaktighet tydligt framträder... Ehuru våra motståndare för sig själva gör anspråk på namnet kyrka, så veta vi dock, att Kristi kyrka är hos dem. som lära Kristi evangelium, icke hos dem, som i strid mot evangeliet försvarar falska åsikter, såsom Herren säger: Mina får hör min röst. Och Augustinus säger: Frågan är: Var är kyrkan? Vad skall vi då göra? Skola vi söka henne i våra ord eller i hans ord, som är hennes huvud, vår Herre Jesus Kristus? Jag menar, att vi bör söka henne i hans ord, som är sanningen och som bäst känner sin kropp. (SKB, s. 172 f.)

Frågan är nu, hur vi idag skall se på kyrkan och hennes bekännelse. De lutherska kyrkorna utgör ju endast en liten del av kristenheten, och bland de till namnet lutherska kyrkorna finns det endast en minoritet, som gör allvar av sin egen bekännelse. Den moderna bibelkritiken och ekumenismen har gått förödande fram inom de flesta samfund. Undantaget utgörs av ett antal s.k.

”fundamentalistiska” kyrkosamfund, där man fortfarande vill hålla fast vid Bibelns auktoritet. De flesta av dessa konservativa kyrkor är emellertid av reformert eller baptistiskt ursprung och intar sålunda en för lutherdomen främmande syn på dopet och nattvarden. Borde ändå inte de bibeltroende lutheranerna gå samman med dessa samfund till en slags ”evangelisk allians”? Finns det inte

sanna kristna också i dessa kyrkor?

Utifrån praktiska överväganden kan man tycka, att alla bibeltroende borde gå samman även om det fortfarande finns vissa läroskillnader emellan dem. Man skulle på detta sätt få betydligt större resurser och kunna missionera bättre. Och framför allt skulle man slippa ifrån den anstöt som splittringen innebär. Men den allvarliga frågan är: Vore en sådan enhet biblisk? Bekännelseskriaternas svar är tydligt och klart: ingen yttre enighet om det inte först finns enighet i tro, lära och bekännelse! Detta svar grundar sig på Jesu och apostlarnas lära. Om vi idag vill hålla oss till den bibliska sanningen måste vi göra som den rätta kyrkan i alla tider gjort: hålla oss till de kyrkor och församlingar där Guds Ord förkunnas rent och klart. Därmed förnekar vi inte, att det också finns kristna inom villfarande samfund. Men de befinner sig ”på fel plats”, och vår uppgift är att vittna för dem om sanningen genom att inte ha kyrkogemenskap med dem och deras kyrkor.

Men hur skall vi se på de liberala men formellt lutherska kyrkorna? Inom dessa kyrkor finns också åtskilliga gammaltroende kristna människor, som lider svårt under all villfarelse. Deras ledare hävdar dock med bestämdhet, att de bibeltroende skall stanna kvar inom den avfallna kyrkan tills de blir utdrivna. Man hänvisar till att den lutherska bekännelsen fortfarande finns kvar och att prästerna vid ordinationen får lova att efter bästa förstånd hålla sig till den.

Denna syn på kyrkan och bekännelsen har emellertid inte något stöd i bekännelseskriaternas själva. Konkordieformeln tar avstånd från dem som ”avvikit från en del av denna bekännelses höga och viktiga artiklar och antingen icke riktigt fattat deras innebörd eller icke hållit fast därvid, ja, kanske även företagit sig att i dem inlägga en främmande mening, allt under det att de föregivit sig vara anhängare av den Augsburgska bekännelsen” (SKB, s. 541). Av detta hade uppstått ”svåra och fördärliga splittringar”. Betyder detta, att de bekännelsetrogna accepterade att stå kvar i samma kyrka som villolärarna så länge deras kyrkor var

”lutherska” till namnet? Nej, liksom Luther vägrade att stå i gemenskap med Zwingli på grund av dennes falska nattvardslära, så vägrade hans efterföljare, de s.k. gnesiolutheranerna (= äktlutheranerna) att stå kvar i kyrkogemenskap med dem som avföll från den Augsburgska bekännelsens rätta mening.

Tyvärr kom även Melancton att avvika från Luthers nattvardslära. Han och hans anhängare, de s.k. filippisterna, anklagade gnesiolutheranerna för att vara brödtillbedjare på grund av att dessa i likhet med Luther tillbad Kristi lekamen och blod i nattvarden. Kunde då äktlutheranerna stå kvar i samma kyrka som filippisterna? Nej, det var otänkbart för dem. Guds Ord och den lutherska bekännelsen förutsätter att man är ett i tro, lära och bekännelse för att kunna stå samman i en rätt kyrkogemenskap.

Hur har då föreställningen att bekännelsetrogna lutheraner bör stå kvar inom en avfallen kyrka uppkommit? Man kan bl.a. peka på historiska orsaker. På grund av den politiska utvecklingen efter reformationen kom de lutherska kyrkorna att omfatta hela stater, där alla medborgare måste vara medlemmar av kyrkan eller lämna landet. Den olyckliga sammanblandningen av kyrka och stat kom sedan att bestå ända in i vår tid. Så har folkkyrkotanken blivit det primära, medan frågan om enhet i bekännelsen skjutits i bakgrunden.

För Luther däremot var kyrkan framför allt en andlig enhet av bekännare kring Ordet och Sakramenten. Ingen fick tvingas att mot sin övertygelse tillhöra den lutherska kyrkan. Furstens ämbete var ett rent världsligt ämbete, som inte gav honom någon makt i kyrkan. Endast i en nödsituation kunde fursten hjälpa kyrkan med t.ex. teologiutbildning. Men han gjorde det då såsom en kristen medlem av kyrkan – inte i kraft av sitt ämbete. Ingen politisk makthavare har rätt att bestämma över kyrkans lära eller hennes inre angelägenheter. Enligt Luther och bekännelsen är det kyrkan själv, som har rätten att kalla och ordinera sina tjänare, samt att avsätta dem om de

avviker från Guds Ord. I Schmalkaldiska artiklarna skriver Luther:

Om biskoparna ville vara rätta biskopar och vårda sig om kyrkan och evangeliet, så kunde vi för kärlekens och endräktens skull, men icke av nödtvång medgiva, att de invigde och installerade åt oss Guds ords predikare... Då dessa emellertid varken är eller vill vara rätta biskopar utan världsliga herrar och furstar, som varken vill predika eller undervisa eller döpa eller utdela nattvarden eller fullgöra något verk eller någon uppgift i kyrkan, utan istället förföljer dem som, därtill kallade, fullgör sådan tjänst, så får icke för deras skull kyrkan lämnas utan tjänare. Såsom vi ser av gamla exempel i kyrkan och hos fäderna, bör vi därför själva inviga till detta ämbete därtill skickade män... (SKB, s. 334)

Och i Traktaten om påvens makt heter det:

Ty där kyrkan är, där är också rätten att förvalta evangeliet. Därför behåller kyrkan nödvändigtvis sin rätt att kalla, välja och viga sina tjänare. Och denna rätt är en gåva, som på ett särskilt sätt är given åt kyrkan och som ingen mänsklig myndighet kan beröva henne, såsom Paulus betygar, då han i Ef. skriver: ”Han for upp i höjden och gav människorna gåvor.” Och bland kyrkans speciella gåvor uppräknar han herdar och lärare och tillägger, att dessa är givna för uppdraget att uppbygga Kristi kropp. Där den sanna kyrkan är, där föreligger med nödvändighet rätten att välja och viga kyrkans tjänare... (SKB, s. 351 f.)

Efter reformationen kom emellertid furstarna att inta en alltmer dominerande ställning inom de lutherska kyrkorna, ofta i motsättning till prästerskapet. Det innebar inte sällan, att bekännelsetrogna präster måste gå i landsflykt när furstemakten med tvångsåtgärder påtvingade kyrkan främmande läror. Men det fanns också många som kompromissade och stannade kvar. De lutherska kyrkorna blev därför så småningom pluralistiska i sin lära. Den yttre enheten bestod, men inom kyrkan utbreddes sig både pietismen och rationalismen. Rationalismen eller upplysningsteologin satte förnuftet som domare över Guds Ord, och följden blev att man i praktiken rensade ut kyrkans centrala lärosatser. Pietismen såg visserligen sig själv som en väckelserörelse inom kyrkan, och många av dess företrädare var fromma och lärda män, som ivrade för

att Bibeln skulle brukas mera i församlingarna och att åtskilliga missbruk borde avskaffas. Men samtidigt med dessa goda stävanden – som även många ortodoxa lutheraner delade – kom pietismen att införa en rad främmande läror i den lutherska kyrkan. Det i detta sammanhang viktigaste var den förändrade kyrkosynen. Pietismen reagerade mot det gamla lutherska kravet på läroenhet som förutsättning för kyrkogemenskap. I synnerhet gällde detta den s.k. herrnhutismen, som kom att påverka 1800-talets väckelserörelser i denna riktning. Pietismen menade, att de troende och pånyttfödda kände igen varandra genom andra kännetecken än Guds Ords lära och sakramenten. Så uppstod den pietistiska kyrkosynen med små andliga enheter av pånyttfödda som höll samman och sökte andlig vägledning hos någon troende präst eller lekman, samtidigt som man stod kvar i den yttre förvärldsligade kyrkan.

I denna situation framstår statskyrkosystemets problem. De trogna lutheranerna kämpade för kyrkans enhet kring ordet och sakramenten. De kunde inte acceptera andra än de rätteligen kallade prästerna som herdar och lärare i kyrkan. Augustana lär ju med rätta utifrån Bibeln att ”ingen utan vederbörlig kallelse bör i kyrkan predika offentligen eller förvalta sakramenten” (Art. 14, SKB, s. 61). Men för att upprätthålla denna enhet fann man sig nödsakad att införa konventikelplakat och andra tvångsåtgärder, som innebar ett statligt religionstvång med stora negativa konsekvenser för kyrkan. Det var också så, att många präster och biskopar var långt ifrån lutherskt renläriga. Bakom tvångsåtgärderna stod därför både rationalister och ortodoxa med kravet på en likformig enhetskyrka. Men i praktiken var det inte längre fråga om en enhetlig lära och bekännelse, utan endast om en yttre kyrkoenhet, som det emellertid blev allt svårare att upprätthålla. Under 1800-talets väckelserörelser förmådde man det inte längre. För Sveriges del innebar det, att en rad icke-lutherska frikyrkor uppstod. Den lutherska väckelsen kom däremot att stanna kvar inom kyrkan efter pietistiskt mönster, antingen i form av fristående organisationer (Evangeliska Fosterlandsstiftelsen) eller i form av gammalkyrklig

uppslutning kring kyrkans bestående ordningar (Schartauanismen).

Det fanns emellertid ett mindre antal lutheraner också i vårt land, som vid införandet av de nya kyrkliga böckerna vägrade att använda dessa och därmed bröt med den kyrkliga ordningen. Så uppstod några lutherska separatistförsamlingar, som både i lära och praxis gick tillbaka till den lutherska bekännelsen.

I Tyskland hade staten vid ungefär samma tid med våld genomdrivit en union mellan lutheraner och reformerta trots deras skilda läror. Under det konfessionella uppvaknandet hade emellertid många präster blivit medvetna om det omistliga lutherska arvet, och följden blev hårda förföljelser från den preussiska statens sida. En rad lutherska frikyrkor växte fram och många lutheraner utvandrade till Nordamerika, där den trogna lutherdomen fick uppleva en stor blomstringstid och en intensiv missionsperiod, som resulterade i flera stora bekännelsetrogna kyrkobilddningar, t.ex. Missouri- och Wisconsinssynoden.

Inom de gamla lutherska länderna i Tyskland och Skandinavien kom man emellertid i allmänhet att betrakta de lutherska frikyrkorna med misstro. På grund av den lutherska stats- och enhetskyrkostraditionen och det pietistiska arvet – som många uppfattade som äkrlutherskt – menade man att sanna lutheraner till varje pris borde stanna kvar inom de gamla stats- eller folkkyrkorna. Förnekelsen inom dessa kyrkor upplevdes som ett Guds kors, som man inte borde undandra sig. Man kunde också peka på alla de reformert påverkade frikyrkorna som avskräckande exempel. Profeterna lämnade ju inte Israel, och Jesus och apostlarna stod kvar inom synagogan. Martin Luther skulle också ha stannat kvar i den romerska kyrkan, om han inte hade blivit utdriven. Så argumenterade man, och många gör det fortfarande.

Utifrån den lutherska bekännelsen måste vi däremot bedöma situationen annorlunda. Det framgår tydligt, att Luther medvetet bröt med den romersk-katolska kyrkan,

när han offentligt brände påvens hotbulla. Och den lutherska bekännelsen ger den bibliska motiveringen till detta:

Men när de [de katolska biskoparna] lär eller föreskriver något, som strider mot evangeliet, då har församlingarna ett Guds bud, som förbjuder lydnad mot dem. Matt 7: Tag er till vara för falska profeter. (SKB, s. 84)

Jämförelsen med det gammaltestamentliga Israel är felaktig. Det gamla förbundets ordningar var ju bundna till Israels land och dess tempel. I nya förbundet är vi däremot inte bundna till något annat än den rena evangelieförkunnelsen och sakramenten. Men vi är verkligen bundna till just dessa! Bekännelsen lär oss, att vi har ett Guds bud, som befäller oss att vara olydiga mot alla dem som är olydiga mot Guds ord. Att vara trogen mot den lutherska bekännelsen innebär därför med nödvändighet att avsäga sig den yttre kyrkogemenskapen med dem, som inte i allt håller sig till denna bekännelse. Däremot skall vi troget hålla oss till den kyrka, som lär i enlighet med Skriften (jfr Apg. 2:42).

Man har invänt, att de bekännelsetrogna lutherska kyrkorna idag är så få och inbördes splittrade. Det är sant, att de liberala folkkyrkornas bibelkritik nu även kommit in i vissa lutherska frikyrkor. Men där har man inte stillatigande funnit sig i detta, utan gått till strid. I de lutherska folkkyrkorna pågick motsvarande strid för hundra år sedan, och liberalismen segrade. Därför är nu så gott som samtliga lärostolar vid de gamla lutherska universiteten besatta av förnekare, vilka i sin tur utbildat oräkneliga liberala präster. Endast ett ringa fåtal har varit gammaltroende.

Mänskligt sett har de lutherska bekännelsekyrkorna på grund av sin fåtalighet små möjligheter när det gäller det kyrkliga arbetet. Men viktigare än kyrkornas storlek är deras förhållande till Guds Ord och bekännelsen. Man skulle verkligen önska, att de lutheraner, som nu tvingas till allt längre gående kompromisser inom de avfallna kyrkorna, i stället följde Guds bud om kyrkogemenskapen och frimodigt förenade sig med de bekännelsetrogna

lutheranerna inom frikyrkorna. Avgörande är till sist troheten mot Guds Ord. Kyrkans uppgift är idag liksom tidigare att bevara det rena evangeliet och vittna om det inför världen. Må Gud bevara oss alla i sitt Ord och ge oss den rätta troheten.

S.R.

[\[^\]](#)